

מראי מקומות- עבודה זרה מ"ט

דצ"ל דגורם אחרון חשיב לי' עיקר, וצ"ע טעם הדבר.

(ה) **אימור דשמעת להו לרבנן דמקילי בשאור, בעבודת כוכבים מי מקילי- הק' המהרש"א,** הא ע"כ מההיא דעצים מבואר דס"ל לר"א דזה וזה גורם אסור, וא"כ ע"כ בההיא דשאור דמיקל ר"א, היינו משום הא דאביי, דמיירי שקדם וסילק את האיסור. וא"כ, נמצא דר"א דאוסר בעצים, אוסר גם בשאר איסורים, ואם אינו מחלק בין ע"ז לשאר איסורים, ובכולם זה וזה גורם אסור, י"ל דגם רבנן אינם מחלקים ושרו בכולם, וכמש"כ תוס' ד"ה עד, דמדר"א נשמע לרבנן. וע' במהר"ם על תוס' שם, דג"כ העיר בזה על דברי תוס' שם, וכ' דרק לעיל, כשהי' הגמ' ס"ל דר"א ס"ל דזוז"ג אסור בשאור, א"כ י"ל דמדר"א נשמע לרבנן, דגם רבנן אינם מחלקים בין ע"ז ושאר דברים. אבל עכשיו, דלא שמעי' לי' לר"א דס"ל דזוז"ג אסור אלא לענין ע"ז, ולא שמעי' לרבנן דס"ל מותר אלא לענין שאור, א"כ שפיר י"ל דלכ"ע יש לחלק בין ע"ז ובין שאר דברים. וע"ע בקרני רא"ם וברש"ש שהק' כע"ז על קו' המהרש"א.

(ו) **לדידכו דאמרתו זה וזה גורם אסור, אודו לי מיהת אף ירקות בימות הגשמים- כ' רש"י,** מנין לנו דרבנן ס"ל דזה וזה גורם אסור, ופירש משום דאמרי אבל לא בימות החמה, מפני שהצל יפה להן. והעיר הר"ן (כא: בדפי הרי"ף), הא בתחלת סוגיין, דסבירא לן דלרבנן זה וזה גורם מותר, למה לא הי' ק' לן מה דס"ל לרבנן דאין זורעין בימות החמה, הזה דזוז"ג הוא, וכמש"כ רש"י כאן. ותי' דבריש סוגיין היינו סוברים דמה דאמרי' זה וזה גורם מותר, היינו היכא דהב' גורמים מתערבים זה בזה, כנביי בקרקע, אבל היכא דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי, כאיסורו של אילן המיצל והיתר של קרקע, אז היינו אמרי' דאסור לכ"ע, אפי' למ"ד זה וזה גורם מותר. אבל עכשיו במסקנא הדרי' מהאי סברא, וס"ל דלמ"ד זה וזה גורם מותר, אפי'

(א) **תני חדא שדה תורע- העיר הריטב"א,** הרי אף אם זה וזה גורם מותר, היינו בדיעבד, אבל לכתחלה אין לעשות כן, וא"כ מה שייך לומר דשדה תורע. ותי' דלא אמרי' דזה וזה גורם אסור לכתחלה אלא היכא דעושה מעשה בדבר האסור, אבל כאן, דלא עשה מעשה בההאיסור עצמה, אין איסור אף לכתחלה.

(ב) **אינו אוסר עד שיהא בו כדי להחמיץ- כ' תוס',** דהיכא שיש באיסור כדי להחמיץ, אסור אפי' אם גם בהיתר יש בו כדי להחמיץ. אולם ע' בתוס' בפסחים (כז.), שכ' דמה דאמרי' דאינו אוסר עד שיהא בו כדי להחמיץ, היינו דאינו אוסר אא"כ באיסור יש בו כדי להחמיץ, ובהיתר אין בו כדי להחמיץ, דאם יש בו כדי להחמיץ בין לאיסור ובין להיתר, מותר בכך. וכן המהרש"א שם, דאם יש כד להחמיץ לזה ולזה, יהי' כמו זה וזה גורם דמותר. וע' בשפת אמת (שם) דבאמת כ' להק' על תוס' שם, דהא זה יכול וזה יכול אסור בזה וזה גורם, וכדברי תוס' כאן, וצ"ע.

(ג) **אבל לא קדם וסילק את האיסור, אסור- פרש"י,** ואע"פ שנפל ההיתר לבסוף, אסור, דזה וזה גורם אסור. והק' הקובץ שעורים בפסחים (קי"ט), הא ענין זה וזה גורם לא שייך אלא באיסורי הנאה, דאף שאין האיסור בעין, מ"מ מה שהאיסור הנאה גרם זה, הו"ל כנהנה עכשיו מהאיסור הנאה, וא"כ, מה שייך לומר כן בתרומה, הרי אין איסור ליהנות בתרומה, ואינו אלא איסור אכילה. וכ' דעכצ"ל דאיסור מחמץ אין יסודו מדין טעם כעיקר, אלא מדין מעמיד, והוי כמו שהעיסה יוצא מהשאור, וכמו דאמרי' בולד טריפה, דאסור משום יוצא מן הטמא, ה"ה לענין מחמץ דתרומה.

(ד) **דלמא טעמא דר"א משום דאחר אחרון אני בא- הק' השפת אמת בפסחים (כז.),** אי מיירי בלא קדם וסילק, ומ"מ חשיב זה וזה גורם, אפי' אם נפל היתר לבסוף, א"כ אמאי בנפל איסור לבסוף אסור, הא נמי הוי זוז"ג. וכ'

(א) **ר"א אומר יוליך הנאה לים המלח - פרש"י**
 בעמוד א', דהפת אסור עד שיוליך דמי
 העצים שבו לים המלח. והק' **תוס'** דא"כ אפי'
 בלא נתערבה צריך להיות מותר אם יוליך
 ההנאה לים המלח, דהא לפי רש"י חשיב דזה
 לא נהנה כלל מעצי ע"ז. ולכן ביאר תוס'
 דהיינו הנאת הפת, דיוליך הנאת הפת לים
 המלח. וכ' הר"ן (כב. בדפי הרי"ף) דנמצא
 דלדעת רש"י, מותר לאכול הפת ע"י הולכת
 הנאה לים המלח, דר"א פליג אפי' היכא שלא
 נתערבה, ואין צריך לזרוק אלא דמי עצים.
 ולפי תוס', לא מהני לזרוק ההנאה אלא היכא
 שנתערב, וגם צריך לזרוק כל הנאת הפת.
 והר"ן כ' דלא כדברי זה ולא כדבר זה, אלא
 אין יכול לזרוק ההנאה ולאכול הפת היכא
 דהפת בעין, שהרי האיסור הוא בפת זה, ואין
 האיסור יכול ליפדות. אבל כשנתערב, אין
 צריך לזרוק אלא דמי העצים, שזהו האיסור.
 (ב) **יוליך הנאה לים המלח - כ' הריטב"א בשם יש**
 שפירשו דע"י זריקת הנאה לים המלח הרי
 מותר הפת גם באכילה, ואינו דומה לחבית
 בין החביות דאין היתר אלא בהנאה, משום
 דשם נתערב גופו של איסור, ולכן אין שם
 אלא היתר הנאה. אבל כאן, השבח עצים בפת
 אינו דבר של ממש, ולכן מותר אף באכילה.
 אולם הביא מרבו (הרא"ה) דס"ל דאף כאן
 אינו מותר אלא בהנאה.

(ג) **הלכה כר' אליעזר - ע' בריטב"א שהק' מהא**
 דרב אמר בזבחים דטבעת של ע"ז שנתערבה
 באלף טבעות כולן אסורות, ולא אמרי' יוליך
 הנאה לים המלח, ומאי שנא (והק' כן
 לגירסתו דגרס אמר רב הל' כר"א, אבל אי"ז
 בגירסתנו). והביא לתרץ דלא אמר ר"א אלא
 שאין הנאה של ממש בהתערובת, אבל היכא
 שיש ממשות של איסור, אז לא אמרו יוליך
 הנאה וכו', אע"פ דמדין תורה הוי בטל. ומה
 שהתירו בחבית בין החביות, אף דלכא'ו
 הו"ל איסור של ממש, היינו משום דסתם
 יינם הוא, אבל במה שהוא מעיקרו איסור
 תורה, לא הקיל ר"א. אבל כ' הריטב"א דלא
 משמע כן, דמשמע דבכל יין של איסור דומה
 לפת קאמר, ומה פת מיירי באיסור תורה, אף
 ביין מיירי באיסור תורה. ולכן כ' הריטב"א
 דשם בזבחים פסק הדין קודם התקנה, ולא
 מיירי התם בתקנה, אבל אה"נ, שפיר יכול

כה"ג מותר הוא, ולכן שפיר אמר להם
 לדידכו דאמריטו זה וזה גורם אסור.

(ז) **אם חדש יותץ ואם ישן יוצץ - כ' הר"ן (כא:**
 בדפי הרי"ף) דכיון דמוקמי' לעיל משנה זו
 דס"ל דזה וזה גורם אסור, א"כ כיון דקיי"ל
 דהלכתא כר' יוסי, דזה וזה גורם מותר, א"כ
 לא קיי"ל כסתם משנה זו, אלא בין תנור חדש
 ובין ישן יוצץ, דכל שצננו והסיקו בעצי היתר
 ואפה בו את הפת, נמצא דהוי זה וזה גורם
 הוא ומותר.

(ח) **נתערבה באחרות, כולן אסורין - כ' הר"ן (סוף**
 כא: בדפי הרי"ף) דמה דנתערבה באחרות
 כולן אסורות, היינו משום דדבר שבמנין הוא,
 כגון ככרות של בעל הבית, דחשיבי ולא
 בטלי, אבל ככרות שאינן חשיבי בטלי ברובא.
 אבל אחרים פירשו דכיון דאיסורי עכו"ם
 נינהו, אסורין בהנאה אע"פ שאינן דבר
 שבמנין.

(ט) **נתערבה באחרות - כ' תוס' דלא גרסי'**
 ואחרות באחרות. אבל ע' ברש"י **בזבחים**
 (עד:): דשפיר גריס ל', והוכיח מזה דס"ל
 לר"א דספק ספיקא מותר בע"ז (ומשמע
 דהחולקים על ר"א ס"ל דאפי' ס"ס אסור
 בע"ז, וע' מש"כ תוס' לענין ס"ס).

(י) **לדידכו דאמריטו זה וזה גורם אסור - פרש"י,**
 דמה דידעי' דרבנן ס"ל דזה וזה גורם אסור,
 היינו משום דאמרו דאין זורעין תחתיו ירקות
 בימות החמה משום שהצל יפה להן, אלמא
 דזה וזה גורם אסור. והק' **המהרש"א**, הא
 לכא'ו אין מוכח מהך ד"אבל בימות החמה"
 דזה וזה גורם אסור, וכמש"כ תוס' לעיל בשם
 רש"י (ולכא'ו) כוונתו למש"כ תוס' לעיל [מח:
 ד"ה ורבנן] בשם ר"ש [וכ"כ **המחצית השקל**],
 ולפי"ז מיושב שאין סתירה בדברי רש"י,
 דאי"ז חשיב זה וזה גורם, אלא דגורם דצל
 הוי גורם בפנ"ע. וצ"ל לדברי התוס' שם,
 דמה דידעי' דס"ל לרבנן דזה וזה גורם אסור,
 היינו מהך דא"ל אף היא נעשית זבל וכו',
 ואסרו שוחק וזורה לרוח, ומשום דזה וזה
 גורם אסור.

עמו, דהיינו שנראה שנפלו משם, בין ג' בין ב' אסורות. וכ' התוס' יו"ט דגם א' אסור לפי החכמים אם נראית עמו, אלא דכ' רש"י (והרע"ב) ג' או ב' משום דאמלתא דר' ישמעאל הדר.

(טז) בשלמא רבנן קסברי עובדין לשברים- פי' הריטב"א, דהיינו כה"ג, שעיקר ע"ז קיימת.

(יז) אלא ר' ישמעאל מאי קסבר- כ' התוס' הרא"ש, דאין לומר דלעולם ר' ישמעאל ס"ל דעובדים לשברים, וכאן מיירי שאין השברים נראות עמו, דא"כ גם בג' אין טעם לאסור, כל זמן דלא ידע הגמ' שעושין מרקוליס קטן אצל מרקוליס גדול.

לעשות כן. וע"ש עוד שהביא מח' הראשונים באם שייך היתר זה של הולכת דמיו לים המלח בשאר איסורים או לא, דבעל המאור ס"ל דלא אמרו כן אלא בע"ז, דהאיסור תופסת את דמיה, אבל בשאר איסורים אין שייך היתר זה, והרבה ראשונים חולקים עליו, והסכים עמהם הריטב"א.

(יד) איתמר, עבודת כוכבים שנשתברה, וכו'- הק' הריטב"א, הא כבר הביא הגמ' מח' זו בין ר' יוחנן ור"ל לעיל, ולמה אין הגמ' מזכיר מחלקותן כאן כלל, וגם הראיות והקושיות שהביא הגמ' שם. ות' דהתם מיירי כשנשתברה לגמרי, והכא בשעדיין עיקרה קיים, דומיא דסיפא דמתני', ולכן לא שייכי אהדי כלל. דהיינו, דאפשר דמודה ר"ל בהא דאסור, דכיון דלמעשה הציל עיקרה, א"כ אין הנכרי מבטלה. וגם י"ל להיפוך, דכאן גם ר' יוחנן מודה כאן דמבטלה, דכיון דעיקרה עדיין קיים, א"כ אין לו חפץ בשבריה, ומבטלה, משא"כ התם, דאינו רוצה בשום אופן להיות בלא ע"ז, ולכן דעתו לתקנה ולעובדה. ולכן רק כאן מחלקין בין שברים לשברי שברים, דשם אמרי' דאין חילוק בין שברים לשברי שברים, ועדיין נחלקו ר"י ור"ל בה, משא"כ כאן דאמרי' דכ"ע מודו דעובדים לשברים, דהיינו לשברים דעדיין העיקר קיימת, וכל המחלוקת הוא רק לענין שברי שברים. וע' במש"כ רש"י להעיר משי' שמואל לעיל, דכ' דע"ז שנשתברה מותר בהנאה, ות' דהתם מיירי דמצא ע"ז שבור, ואזלי' בתר רוב דעכו"ם שברה. ובמה שהק' רש"י כן, ולא תי' דהתם מיירי דנשתברה כולה, וכאן מיירי דהעיקר קיים, משמע דלא ס"ל חילוק זה, ודלא כהריטב"א (ומה שהק' שמואל ולא מר"י ור"ל כמו שהק' הריטב"א, היינו משום דכאן מיירי בשי' שמואל, והק' שמואל על שמואל, ומשמע דלא הי' ק' לו לומר דבאמת מח' כאן הוי כמו מח' ר"י ור"ל דלעיל, ועדיין צ"ע).

ר' ישמעאל

(טו) וחכמים אומרים שנראות עמו אסורות, ושאין נראות עמו מותרות- פרש"י, שנראות